

**ДЖИДЖОРА В.Г.,
магістрант**

*Дипломатична
академія України
при МЗС України*

Відроджена у 1991 році незалежна Україна є сьогодні авторитетним членом міжнародного співтовариства, про що беззаперечно свідчить високий рівень політико-дипломатичних відносин нашої держави з багатьма країнами світу. Серед них – Ісламська Республіка Іран.

Іран визнав незалежність України у грудні 1991 року. Офіційний Тегеран, не озираючись на позиції інших держав, підтримав Україну у важливий для нас момент історії. З того часу Іран виявляє зацікавленість будувати відносини з нашою державною як із самостійним, незалежним повноправним членом міжнародної спільноти, вільним від впливу третіх сторін на основі принципів суверенної рівності, поваги до прав людини і основних свобод, неухильного дотримання загально визнаних принципів і норм міжнародного права¹.

За час, що минув після встановлення дипломатичних відносин, відбулося більше тридцяти двосторонніх офіційних заходів на високому та найвищому державних рівнях, серед яких візити Президента України, Голо-

УКРАЇНА ТА ІРАН: ДЕСЯТЬ РОКІВ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

ви ВР України, Прем'єр-міністра України, Міністра закордонних справ України, Голови парламенту Ірану, Міністра закордонних справ Ірану, а також інших високих посадових осіб обох держав.

На постійні основи відбуваються політичні консультації – на рівні міністрів один раз на рік та на рівні заступників міністрів закордонних справ – два рази на рік.

З самого початку встановлення відносин в Україні та Ірані зрозуміли: двостороння співпраця, побудована на взаємній довірі, повазі та пронизана духом рівноправного партнерства є тією головною підвалиною, на якій ми маємо можливість звести міцну архітектуру тривалого, різнопланового, взаємовигідного співробітництва.

В період з 1992 по 1995 рік сторонами проведено важливі двосторонні заходи – візити високих посадових осіб України та Ірану, двосторонні політичні консультації, зустрічі експертів, – які заклали надійну основу співробітництва та надали нового практичного поштовху подальшій розбудові відносин між державами на довгострокову перспективу в усіх сферах, які становлять взаємний інтерес².

1996 рік став початком нового етапу реалізації політичних домовленостей – було започатковано роботу найвищого двостороннього економічного органу – Спільної комісії з торговельного та економічного співробітництва³. Саме з цього часу спостерігається активізація економічної складової українсько-іранських відносин, що відповідало рішенням керівництва нашої країни щодо економізації зовнішньополітичної діяльності.

Після певного спаду у взаєминах України з Іраном у 1998-99 роках, сторонами були прийняті рішення переглянути підходи до формування зовнішньої політики щодо одна одної та зроблені цілком вдалі кроки для відновлення динамічного поступу двосторонніх контактів, в першу чергу в політико-дипломатичній сфері.

Проведення у 2000 році двох раундів політичних консультацій на рівні заступників міністрів закордонних справ⁴ та другого спільного засідання спільної українсько-іранської комісії з торговельно-економічного співробітництва⁵ значно сприяло конкретизації перспективних напрямків співпраці в політико-дипломатичній і економічній сферах взаємин.

Помітно активізувалася робота зовнішньополітичних відомств сторін з метою погодження основних параметрів візитів в Україну Президента, Міністра закордонних справ та Міністра культури та ісламської орієнтації ІРІ, підготовки візиту до Ірану Голови Верховної Ради України, а також щодо створення дружньої депутатської групи з міжпарламентських зв'язків в іранському парламенті.

Після призначення Послом України в Ірані у червні 2000 року К.П.Морозова офіційний Тегеран висловив надії на досягнення подаль-

ших взаємовигідних позитивних результатів у взаєминах з Україною. На цьому було зроблено наголос Президентом та Міністром закордонних справ ІРІ в ході зустрічей з новим главою української дипломатичної місії в Тегерані. Іранська сторона, позитивно оцінюючи високий рівень українсько-іранських відносин, наголошувала на відсутності в них будь-яких проблем, в т.ч. політичного характеру. Зазначалося, що Україна та Іран відіграють геополітично суттєву роль в регіонах. Іран, визнаючи Україну важливою зв'язуючою ланкою між країнами Близького та Середнього Сходу, Азії та Європи, вважає, що наші держави мають можливість спільно реалізовувати свій потенціал та міжнародний авторитет в ім'я збереження миру та створення регіональних і світової систем безпеки, а також для забезпечення національних інтересів політичного та економічного характеру без втручання третіх країн в розбудову двосторонніх відносин. При цьому в Ірані визначили економічну складову як пріоритетний напрям подальшого розвитку відносин між нашими державами у таких напрямках як передача новітніх технологій авіаційної та інших високотехнологічних галузей, співпраця в галузі енергетики та у торговельній сферах⁶.

Важливою подією в українсько-іранських міжпарламентських стосунках стало створення у вересні 2000 року в Меджлісі (парламенті) ІРІ шостого скликання депутатської групи з міжпарламентських зв'язків з Україною⁷.

Найвищого рівня політичний діалог між Україною та Іраном у 2000 році досяг під час зустрічей Президентів в рамках Самміту Тисячоліття в ООН у Нью-Йорку та Міністрів закордонних справ наших держав в рамках чергової сесії ГА ООН. У ході цих заходів сторони підтвердили політичну волю розвивати стосунки, в т.ч. на високому та найвищому рівнях. Глави держав, зокрема, відзначили сучасну позитивну динаміку українсько-іранської співпраці, підтвердили готовність обох сторін до її подальшого поглиблення, а також наголосили на схожості підходів наших країн до багатьох важливих глобальних та регіональних питань сьогодення, зокрема, щодо необхідності врегулювання існуючих конфліктів виключно шляхом мирних переговорів⁸.

У 2000 році сторони продовжили практику проведення двосторонніх політичних консультацій. З цією метою у грудні в Тегерані перебував з робочим візитом Заступник міністра закордонних справ України В.Ю.Єльченко. Цей візит сприяв подальшому динамічному розвитку українсько-іранського політичного діалогу, підтвердив волю сторін розвивати взаємовигідне рівноправне співробітництво в першу чергу щодо постачання в Україну іранських енергоносіїв та активізації співробітництва в рамках ООН. В ході візиту були з'ясовані також позиції України та Ірану стосовно важливих подій міжнародного життя. За його результатами візиту сторони підписали Спільну заяву, в якій

відбили хід переговорів та досягнуті домовленості в політико-дипломатичній, торговельно-економічній та гуманітарній сферах⁹.

Українсько-іранські політичні контакти значно активізувалися з початком 2001 року. На запрошення Міністра закордонних справ України у січні 2001 року з метою політичних консультацій відбувся офіційний візит до нашої держави Міністра закордонних справ ІРІ С.К.Харразі, в ході якого іранський Міністр був прийнятий Президентом Л.Д.Кучмою та провів зустрічі з Прем'єр-міністром і Міністром закордонних справ України. Під час переговорів сторони, висловлюючи задоволення процесом розвитку взаємин та існуючим рівнем взаєморозуміння між двома державами, наголосили на необхідності розширення взаємовигідних відносин з метою виведення їх на новий якісний рівень¹⁰. На початку лютого Прем'єр-міністр України за дорученням Президента Л.Д.Кучми перебував з робочим візитом в Ірані на чолі представницької делегації урядових та бізнесових кіл. Цей візит став показником політичної волі сторін розвивати рівноправне взаємовигідне співробітництво в політичній, торговельно-економічній, гуманітарній сферах, в рамках міжнародних організацій, а також у напрямі вдосконалення договірної правової бази відносин. Важливим результатом візиту стало досягнення спільної думки щодо необхідності глибокої формалізації відносин, визначення декількох ключових економічних проектів під урядовим та державним патронажем, а також укладення спільного документу, в якому визначити пріоритети розвитку співпраці на ближче майбутнє, форми і шляхи досягнення поставлених цілей. Підсумки візиту Прем'єр-міністра України до Ірану засвідчили серйозну налаштованість сторін активно розвивати взаємовигідне дво- та багатостороннє співробітництво, перш за все – в економічній сфері, переходити від фази переговорів та узгодження до практичних кроків із реалізації досягнутих домовленостей, про що, зокрема, свідчить спільна зацікавленість розробити Програму розвитку відносин¹¹. Вже наприкінці лютого того ж року Ісламську Республіку Іран на чолі парламентської делегації відвідав керівник законодавчої гілки влади України – Голова Верховної Ради І.С.Плющ. Делегацію супроводжували група представників ділових кіл України. Цей двосторонній міжпарламентський захід став послідовним політичним кроком України на високому державному рівні у розвитку стосунків з Іраном. В ході візиту сторони наголосили, що між нашими країнами відбулося значне підвищення рівня політичного діалогу¹².

Важливим результатом вищезазначених заходів на високому державному рівні стало підтвердження того, що Україна розглядається в ІРІ як демократична європейська держава, перспективний партнер у взаємовигідному двосторонньому співробітництві та інтеграційних світових і регіональних процесах; уряд Ірану з розумінням ставиться до прагнення нашої держави інтегруватися до європейських та євроат-

лантичних структур, а також позитивно оцінює миролюбний політичний курс України, підтримує ініціативи українського керівництва з вирішення актуальних питань міжнародного життя; Україна розглядається також офіційним Тегераном, як країна через територію якої можна було б транспортувати іранські енергоносії до Європи.

Динамічний політико-дипломатичний діалог отримав нового поштову в ході візиту в Україну Заступника міністра закордонних справ ІРІ А.Ахані. Під час чергового раунду політичних консультацій між міністерствами закордонних справ України та Ірану, що відбулися в рамках цього візиту, сторони, зокрема, підтвердили незмінність політичного курсу у двосторонніх взаєминах та наголосили на необхідності якнайшвидшої реалізації досягнутих протягом 2000-2001 років домовленостей. В першу чергу це стосувалося підготовки державного візиту в Україну Президента ІРІ С.М.Хатамі та розробки проекту транспортування іранського газу до Європи транзитом через Україну¹³.

2001 рік Україна та Іран завершили важливим двостороннім заходом високого рівня – у першій половині грудня відбувся офіційний візит до Тегерану Міністра закордонних справ України А.М.Зленка. У його ході українська сторона підкреслила, що вона "...пропонує розпочати новий етап в українсько-іранських відносинах. Етап суттєвих зрушень в економічній сфері співпраці заради добробуту громадян двох країн". Обидві сторони також усвідомлюють, що настав час переходити від стадії домовленостей до активної практичної реалізації їх положень¹³.

Що стосується Ірану, то очевидна налаштованість високих посадових осіб продовжувати та якісно поліпшувати динамічні політичні взаємини, визнання здобутків, досягнутих Україною на шляху реформування та стабілізації економіки, розглядаються в якості важливих чинників, які сприяють подальшому ходу діалогу між Києвом і Тегераном.

Разом з тим, на сьогодні, на мою думку, набрали обрисів декілька проблемних моментів, які мають певний вплив на хід українсько-іранських відносин і потребують негайного вирішення, а саме:

1. Відсутність спільної програми розвитку двосторонніх відносин, розробленої у наступному форматі: короткотермінова, середньотермінова та довготермінова перспективи.

Така програма повинна, зокрема, визначати:

- узгоджену стратегічну мету розбудови відносин;
- конкретні заходи сторін для її досягнення на кожному визначеному етапі;
- виконавців з обох сторін;
- терміни виконання.

До того часу, поки не буде розроблено такої програми (або "Спільної концепції розвитку відносин"), двосторонні взаємини будуть розвиватися ривками, від заходу до заходу за відсутності

наскрізного зв'язку та послідовності між ними, вони продовжать утримувати певну віддаленість між сферами співпраці. Не виключається, що у такому разі двостороння співпраця може зазнавати зовнішнього впливу.

2. Великі часові відстані між досягнутими на високому та найвищому рівнях домовленостями та практичними кроками з їх реалізації. У цьому контексті активніше необхідно працювати зовнішньополітичним відомствам обох країн у напрямку координації діяльності причетних установ щодо виконання домовленостей.
3. Відсутність узгодженої до цього часу позиції України та Ірану щодо співробітництва у трикутнику Україна-Євросоюз-Іран з питання транспортування іранських енергоносіїв до Європи через територію України (пропозицію було висунуто Іраном наприкінці 1999р.).

Експерти не виключають, що Іран практично залишив Україні самостійно вирішувати з Європою технічні та фінансові питання можливості реалізації такого проекту. Хоча до цього часу принципово не вирішено питання у трикутнику Україна-Євросоюз-Іран, Тегеран вже ініціативно залучає Вірменію до ще не існуючого реально проекту. А це свідчить про можливість у подальшому збільшувати кількість потенційних учасників (хоча невідомо – чи піде трубопровід, наприклад, через територію Вірменії), а відтак – дедалі триваліші узгодження і віддалення часу практичної реалізації проекту.

У разі, якщо сторонами не будуть вжиті конкретні заходи для вирішення, зокрема, вищезазначених проблем, цілком ймовірно, що активність політичного діалогу між Україною та Іраном буде уповільнюватися, а досягнуті на високому та найвищому політичному рівнях домовленості поступово втрачатимуть актуальність. Це може призвести до переорієнтації акцентів у двосторонніх взаєминах та негативно вплинути на співпрацю в інших сферах, в першу чергу в економічній.

Підсумовуючи вищевикладене необхідно зазначити, що протягом десяти років відновленої незалежності Україні вдалося пройти нелегкий шлях становлення рівноправних політико-дипломатичних відносин з багатьма державами світу, серед яких Іран – один з найбільш активних і реально впливових учасників міжнародних процесів сьогодення. Забезпечення підтримки офіційним Тегераном нашої зовнішньої політики в регіоні Близького та Середнього Сходу, серед мусульманських країн, а також в багатьох міжнародних регіональних та світових організаціях може суттєво сприяти подальшому росту авторитету України на шляху реалізації інтересів нашої держави за кордоном – як політичних, так і економічних.

10 років відновленої України на міжнародній арені – це коротка мить історії і, разом з тим, – тривалий, нелегкий шлях відродження нашої Вітчизни, її визнання у якості повноправного рівного члена міжнарод-

ного співтовариства. І в цьому нам допомагають дружні держави і народи, які завжди готові подати руку підтримки країні, зовнішня політика якої дедалі стає не просхідною чи прозахідною, а такою, якою вона мусить бути – проукраїнською.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Декларація про принципи і основні напрямки відносин між Україною та Ісламською Республікою Іран. – (22 січня 1992р.). – Київ, 1992.
- ² За матеріалами МЗС України.
- ³ Меморандум про взаєморозуміння першого спільного засідання Українсько-Іранської Комісії з торговельно-економічного співробітництва. – (22 травня 1996р.). – Тегеран, 1996.
- ⁴ www.mfa.gov.ua – 2000 – квітень.
- ⁵ Меморандум про взаєморозуміння другого спільного засідання Комісії з питань економічного співробітництва між Україною та Ісламською Республікою Іран. – (28 серпня 2000р.). – Київ, 2000.
- ⁶ www.mfa.gov.ir – 2000 – липень; www.irna.com – 2000 – липень.
- ⁷ www.majlis.ir – 2000 – вересень; www.irna.com – 2000 – вересень
- ⁸ www.un.org – 2000 вересень; www.mfa.gov.ua – 2000 – вересень; www.mfa.gov.ir -2000р – вересень; www.irna.com – 2000 – вересень
- ⁹ www.mfa.gov.ua – 2000 – грудень; www.mfa.gov.ir – 2000 – грудень; www.irna.com – 2000 – грудень.
- ¹⁰ Спільна заява Міністра Закордонних Справ України і Міністра Закордонних Справ Ісламської Республіки Іран. – (31 січня 2001р.). – Київ, 2001.
www.mfa.gov.ua – 2001- січень; www.mfa.gov.ir – 2001 – січень; www.irna.com – 2001 – січень.
- ¹¹ www.mfa.gov.ua – 2001 – лютий; www.mfa.gov.ir – 2001 – лютий; www.irna.com – 2001 – лютий;
Tehran Times. – 2001 – 6,7 лютого;
Iran News. – 2001 – 6,7 лютого;
Джомхурі-йе-есламі. – 2001 – 6,7 лютого;
Кейхан. – 2001 – 6,7 лютого.
- ¹² Спільне комюніке Голови Верховної Ради України та Голови Меджлісу Ісламської Ради Ісламської Республіки Іран. (27 лютого 2001р.). – Тегеран, 2001;
www.mfa.gov.ua – 2001 – 26-28 лютого; www.mfa.gov.ir – 200. – 26-28 лютого; www.irna.com – 2001 – 26-28 лютого.
- ¹³ www.mfa.gov.ua – 2001. – грудень; www.mfa.gov.ir – 2001 – грудень; www.irna.com – 2001 – грудень.

Надійшла до редакції 21.01.2002